

Zitting 1980–1981

16 489

Surinamebeleid

Nr. 4

NOTA

I. ALGEMEEN

In Suriname hebben dit jaar een tweetal ingrepen in de constitutionele orde plaatsgevonden die, gezien de historische en speciale banden die Nederland met dat land verbinden, onder meer tot uitdrukking komend in het grote aantal personen van Surinaamse oorsprong dat alhier verblijft, de bijzondere aandacht van de Regering hebben gevraagd.

Sedert de laatste ingreep van augustus jl., waarbij de grondwet en het parlement buiten werking werden gesteld, berust de regeringsmacht bij president Chin A Sen en de legerleiding. Deze situatie, die recentelijk werd geformaliseerd bij decreet A2, zal in principe voortduren totdat een nieuwe grondwet, aan de opstelling waarvan momenteel wordt gewerkt, van kracht zal zijn geworden. In de laatste maanden doen zich ontwikkelingen voor zoals beknotting van de persvrijheid, willekeurig optreden van sommige onderdelen van het met de handhaving van het gezag belaste apparaat en de gang van zaken rond het Bijzondere Tribunaal, die wijzen op een mogelijke verdere afbrokkeling van de rechtsstaat. Alhoewel deze ontwikkelingen de Regering met zorg vervullen acht zij in de gegeven buitengewone en moeilijke omstandigheden de intenties van de regering-Chin A Sen nog steeds de beste garantie voor de terugkeer naar democratische verhoudingen, het functioneren van de rechtsstaat en de opbouw van een economie waarin de mens en de sociale rechtvaardigheid een centrale plaats innemen. Gezien het vertrouwen dat de Regering stelt in het beleid van de regering-Chin A Sen, heeft zij waar het haar mogelijk was dit beleid gesteund, een steun die zij zal voortzetten en die onder meer tot uitdrukking komt in de bereidheid tot financiering van het urgentieprogramma van de Surinaamse regering. In de 15de vergadering van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland–Suriname is voor de uitvoering van dit programma f 500 mln. gereserveerd. Daarnaast heeft de Regering positief gereageerd op het verzoek van Surinaamse zijde om het verblijf van de aan de Nederlandse ambassade in Paramaribo verbonden Militaire Missie ook na het aflopen op 25 november 1980 van het daartoe in 1975 gesloten verdrag te verlengen. Onderhandelingen over een nieuw verdrag ter zake van de Militaire Missie zijn ultimo september succesvol afgerond en de ondertekening van dit akkoord is op korte termijn te verwachten, waarna het zo spoedig mogelijk ter goedkeuring aan de Staten-Generaal zal worden overgelegd.

Ook ter zake van de migratieproblematiek kon overeenstemming worden bereikt. Dit punt was van belang geworden door het aflopen op 25 novem-

ber 1980 van de Overeenkomst van 25 november 1975 inzake verblijf en vestiging van de wederzijdse onderdanen. Ondanks haar aanvankelijke aarzelingen heeft de Regering gemeend toch in ruime mate tegemoet te moeten komen aan de Surinaamse wens om ter zake van dit onderwerp, dat zo nadrukkelijk de tussen Nederland en Suriname bestaande bijzondere banden onderstreept, een nieuwe overeenkomst te sluiten. Te Paramaribo werd tussen een Nederlandse en een Surinaamse delegatie overeenstemming bereikt over de inhoud van een nieuw verdrag, dat een overlegstructuur inzake migratie-aangelegenheden in het leven roept. Ook ter zake van een gezamenlijk aanpak van het door de regering-Chin A Sen voorgestane actieve remigratiebeleid kon overeenstemming worden bereikt.

Hieronder moge nader op een aantal beleidsterreinen worden ingegaan.

II. MIGRATIE

1. De ontwerp-overeenkomst inzake de binnenkomst en het verblijf van wederzijdse onderdanen

Tussen Nederland en Suriname is op ambtelijk niveau overleg gevoerd met betrekking tot migratievraagstukken, in de maanden september, oktober en november van dit jaar. Aan de orde kwamen de migratie naar Nederland, de rechtspositie van Surinaamse onderdanen vanaf 25 november 1980, de remigratie naar Suriname, aspecten van de Toescheidingsovereenkomst inzake nationaliteiten van wederzijdse onderdanen en het personenverkeer tussen beide landen.

Een gezamenlijk uitgangspunt bij de besprekingen was de onwenselijkheid van een voortgaande emigratie uit Suriname waarmee de belangen van dat land niet gediend zijn. Ruim éénderde deel van de Surinaamse bevolking bevindt zich reeds in Nederland. Vanuit het ontwikkelingsperspectief van Suriname wordt een verdere leegloop als fataal beschouwd. Vanuit die consensus, alsmede op grond van de bijzondere historische banden tussen beide landen, is overleg gevoerd. Aan Surinaamse zijde bestond het verlangen tot een verdragsmatige regeling van de rechtspositie van Surinaamse onderdanen in Nederland vanaf 25 november 1980. Op die datum expireerde de Overeenkomst inzake verblijf en vestiging van wederzijdse onderdanen, gesloten te Paramaribo op 25 november 1975.

Van Nederlandse zijde werd begrip getoond voor het Surinaamse verlangen naar een optimale zekerheid voor Surinaamse onderdanen in Nederland en ten aanzien van het vrije personenverkeer. Aan Nederlandse kant werd echter sterk gehecht aan het niet vastleggen van het vreemdelingenbeleid bij verdrag.

Aan de betrekkelijk tegenstrijdige verlangens van beide landen is tegemoet gekomen in de ontwerp-overeenkomst, die na ondertekening aan de Staten-Generaal ter goedkeuring zal worden overgelegd. Kenmerk van deze ontwerp-overeenkomst is de institutionalisering van overleg tussen beide regeringen over aangelegenheden betreffende

- binnenkomst en verblijf en
- remigratie.

Dit overleg vindt plaats op verzoek van één van de regeringen, doch in ieder geval éénmaal per halfjaar.

De overeenkomst legt voorts uitdrukkelijk vast, dat beide regeringen ten opzichte van elkaar geheel vrij blijven in hun beleid ter zake van de binnenkomst en het verblijf van wederzijdse onderdanen. Met het oog op duidelijkheid omtrent de situatie die ter zake na 24 november 1980 bestaat, zijn in bijlagen relevante punten vermeld van het beleid, zoals elke regering dat vanaf 25 november 1980 ter zake van de binnenkomst en het verblijf van wederzijdse onderdanen voert. Bovendien dient elk der regeringen voorgenomen beleidswijzigingen aan de andere regering te notificeren. Deze kan binnen

21 dagen na notificatie om overleg ter zake verzoeken, dat vervolgens binnen 21 dagen gehouden moet worden. Eerst na notificatie en, indien daarom is verzocht, na overleg, kunnen de voorgenomen beleidswijzigingen, al of niet aangepast op grond van het gevoerde overleg, worden geëffectueerd. Een uitzondering op de hierboven geschetste procedure vormen beleidswijzigingen die noodzakelijk zijn in verband met de openbare orde en veiligheid.

Gemeenschappelijk daarentegen zijn de beginselen die betrekking hebben op de remigratie en die eveneens zijn neergelegd in een bijlage. Deze zullen in overleg tussen de bevoegde autoriteiten nader worden uitgewerkt.

De overeenkomst die voorlopig zal worden toegepast vanaf de datum van ondertekening en vanaf dat moment reeds de mogelijkheid van overleg zal bieden, zal wat het Koninkrijk betreft alleen voor Nederland gelden.

Een bij de ontwerp-overeenkomst gevoegd protocol van ondertekening vormt een opsomming van rechten die de wederzijdse onderdanen hebben verkregen uit de Overeenkomst van 25 november 1975 inzake het verblijf en de vestiging van wederzijdse onderdanen. Gelet op de inhoud is het protocol slechts van bevestigende aard en is de opsomming niet limitatief.

2. Migratie-overleg

2.1. Algemeen

Tijdens de besprekingen trokken drie punten bijzondere aandacht, te weten: de toelating van personen met wie een in Nederland verblijvend Surinaams onderdaan een duurzame en exclusieve relatie onderhoudt; het Surinaamse verlangen naar regularisatie van alle Surinaamse onderdanen die zich per 25 november 1980 zonder daartoe strekkende rechten in Nederland bevonden; ten slotte de door Nederland ingevoerde visummaatregel.

De toelating van hen met wie Surinaamse onderdanen die zich vanaf 25 november 1980 in Nederland een verblijfstitel verwerven, een duurzame en exclusieve relatie onderhouden, kan wederom aan de orde worden gesteld in het geïnstitutionaliseerd overleg wanneer de in Suriname aangekondigde wettelijke regeling van zulk een relatie haar beslag heeft gevonden. In het kader van de gezinshereniging wordt hierop nader ingegaan. Overigens moet worden opgemerkt dat het hier gaat over een categorie die qua omvang van zeer geringe betekenis zal zijn, zo zij al ontstaat. Aan het Surinaamse verlangen tot regularisatie van alle Surinaamse onderdanen die zonder verblijfstitel in Nederland verblijven kan niet tegemoet worden gekomen. Ervaringen met regularisatie van illegalen in de achterliggende periode wijzen uit dat zulk een maatregel een aanzuigende werking heeft op nog meer illegalen, nog afgezien van andere ongewenste effecten die uit een dergelijke maatregel voortvloeien. Regularisatie van Surinaamse onderdanen zou voorts een precedentwerking kunnen hebben voor andere groepen die zich in Nederland zonder daartoe strekkende rechten bevinden.

Ten slotte zijn ook al tijdens de periode van de zeer ruime overeenkomst inzake verblijf en vestiging van wederzijdse onderdanen Surinamers hier illegaal geworden en uitgewezen. Het is onrechtvaardig om nu aan de meest recent binnengekomen en overige illegalen rechten toe te kennen die boven die van de afgelopen overeenkomst uitgaan en die niet aan andere Surinamers gegeven zijn. Overigens zal de Regering niet tot een verscherpt en zeker niet tot een categoriaal uitzettingsbeleid overgaan. Wel is een overgangsregeling getroffen, waarop in het onderstaande nader wordt ingegaan. Voor wat betreft de door Nederland ingevoerde visummaatregel, is medegedeeld dat zes maanden na invoering van deze maatregel een evaluatie zal plaatsvinden. Ook hier wordt nader op ingegaan.

Benadrukt zij dat het eindigen van de geldigheidsduur van de tussen Nederland en Suriname gesloten Overeenkomst van 25 november 1975 inzake het verblijf en de vestiging – hierna te noemen de overeenkomst – zonder nadere regeling zou hebben moeten leiden tot onverkorte toepassing van

het vreemdelingenbeleid ook ten aanzien van Surinaamse onderdanen. Na het overleg tussen Surinaamse en Nederlandse ambtelijke delegaties omtrent de migratieproblematiek in ruime zin, is onder meer overeenstemming bereikt over een nadere omschrijving van de rechtspositie van de wederzijdse onderdanen op het punt van de binnenkomst en het verblijf. Daarbij is vooral aandacht geschonken aan de volgende zes onderwerpen.

2.2. *Gezinshereniging*

In een bijlage van de ontwerp-overeenkomst is bij de omschrijving van de kring van degenen die zich met de in Nederland verblijf houdende Surinaamse onderdanen mogen herenigen, rekening gehouden met de gezins-samenstelling in Suriname. Zo zijn ter verduidelijking enkele voorbeelden genoemd van de personen die voor gezinshereniging in aanmerking kunnen komen. Voor werknemers uit niet-wervingslanden geldt een wachttermijn van twee jaar voordat gezinshereniging kan plaatsvinden. Voor werknemers van Surinaamse nationaliteit is deze termijn gesteld op één jaar.

De mogelijkheid, die gedurende de geldigheidsduur van de overeenkomst heeft bestaan, om ook voor gezinshereniging in aanmerking te doen komen «degene met wie de betrokken persoon een duurzame en exclusieve relatie onderhoudt» is komen te vervallen. Daarbij is overwogen dat gezinshereniging op deze grond anders dan krachtens de overeenkomst nimmer aan vreemdelingen is toegestaan, vluchtelingen en houders van een vergunning tot vestiging uitgezonderd, en dat van afwijking van deze beleidslijn een belangrijke precedentwerking zou uitgaan.

Van Surinaamse zijde is toegezegd dat ten aanzien van deze relaties nadere wettelijke voorzieningen zullen worden getroffen. Dit kan ertoe leiden dat over deze kwestie in een later stadium van gedachten wordt gewisseld in het kader van de bij de ontwerp-overeenkomst inzake de binnenkomst en het verblijf geopende mogelijkheid tot periodiek overleg.

2.3. *Verblijf voor studiedoeleinden*

Krachtens artikel 6 van de thans niet meer van kracht zijnde overeenkomst werd toestemming tot verblijf verleend ten behoeve van het volgen van onderwijs, indien de aanvrager was ingeschreven bij een onderwijsinstelling en de kosten voor het volgen van dit onderwijs waren gedekt. In de ontwerp-overeenkomst zijn de ruime mogelijkheden die artikel 6 bood, bij voorbeeld ook het volgen van middelbaar onderwijs, ingeperkt. Een vergunning tot verblijf wordt slechts verstrekt voor opleidingen die in Suriname niet bestaan, gelegen na het secundair onderwijs.

2.4. *Medische behandeling*

Een vergunning tot verblijf voor de duur van een medische behandeling is mogelijk indien tevoren een deugdelijke financiële garantie is verstrekt. Een verduidelijking van het beleid werd nodig geacht, omdat in de praktijk met name onzekerheid bleek te bestaan met betrekking tot de mogelijkheid tot verlenging van de verblijfsduur indien dit om medische redenen nodig werd geacht.

2.5. *Verkregen rechten*

In het protocol bij de ontwerp-overeenkomst inzake de binnenkomst en het verblijf is vastgelegd in welke gevallen een beroep kan worden gedaan op een behandeling overeenkomstig het gestelde in de Overeenkomst van 1975 die op 25 november jl. haar geldigheid heeft verloren. In de eerste plaats zijn dit degenen die over een uit hoofde van deze overeenkomst afgegeven verblijfstitel beschikken. Zij zullen bij voorbeeld een beroep kunnen blijven doen op de verruimde vorm van gezinshereniging, zoals in artikel 5 van die

overeenkomst is omschreven. Voorts diegenen wier verzoek om een vergunning tot verblijf in behandeling is en die vóór 25 november 1980 reeds voldeden aan de vereisten om voor een vergunning tot verblijf op grond van de overeenkomst in aanmerking te komen. Dat de beslissing op hun verzoek na 24 november 1980 wordt genomen kan de betrokkenen uiteraard niet worden tegengeworpen. Ten slotte diegenen die voldeden aan de vereisten om voor een vergunning tot verblijf op grond van de overeenkomst in aanmerking te komen, doch vóór 25 november 1980 geen vergunning tot verblijf hebben aangevraagd, mits zij hun aanvraag daartoe indienen voor 25 februari 1981. Deze termijn kan als een overbruggingsperiode worden gezien.

2.6. *Overgangsregeling*

In tegenstelling tot de hierboven bedoelde personen gaat het hier om Surinaamse onderdanen die geen recht op een verblijfstitel op grond van de Overeenkomst van 1975 hebben verworven. Wel zijn zij vóór 25 november 1980 in het bezit gesteld van een visum voor binnenkomst en bevinden zij zich uit dien hoofde legaal in Nederland. Ervan uitgaande dat de voor 25 november 1980 afgegeven visa uiterlijk tot en met 24 februari 1981 geldig kunnen zijn indien het visa betreft die voor een bezoek van drie maanden zijn verleend, zijn de houders in de gelegenheid gesteld uiterlijk tot die datum doch overigens binnen de geldigheidsduur van ieders visum een vergunning tot verblijf te verkrijgen. Aangezien het hier niet om een verkregen recht zoals hierboven omschreven gaat, zullen degenen die deze verblijfstitel verworven niet worden behandeld overeenkomstig het gestelde in de Overeenkomst van 1975, maar overeenkomstig het algemeen geldende vreemdelingenbeleid. Echter zal op grond van deze overgangsregeling gezinshereniging worden toegestaan in een verruimde vorm die overeenkomt met het gestelde in artikel 5 van de overeenkomst.

Van Surinaamse zijde werd sterk de nadruk gelegd op het feit, dat de overgangsregeling niet voorzag in een humanitaire oplossing voor op 25 november 1980 in Nederland illegaal verblijvende Surinamers.

Zonder enige concessie te doen met betrekking tot het verblijf in Nederland is toegezegd, dat ter verzachting van de gevolgen van de uitwijzing gedurende de looptijd van de overgangsregeling betrokkenen in aanmerking komen voor de toepassing van de remigratiesubsidieregeling. De betrokken Nederlandse autoriteiten dragen er zorg voor, dat deze maatregel uitgevoerd kan worden.

2.7. *Visumplicht*

Van Surinaamse zijde stelde men zich op het standpunt dat de visumafschaffingsovereenkomst zou moeten herleven. Gehoord de Nederlandse reactie hierop, werd erop aangedrongen dat na de evaluatie, die in het vooruitzicht gesteld is, alsnog tot een voor Suriname bevredigende regeling kan worden gekomen. Suriname stelde zich verder op het standpunt, dat het humanitair en legitiem personenverkeer niet belemmerd mag worden. Van Nederlandse kant is benadrukt dat de visummaatregel een legitiem en humanitair personenverkeer niet belemmert. Familiebezoekers zullen een visum kunnen verkrijgen met inachtneming van de voorgenomen reisdatum, doch niet eerder dan veertien dagen na aanvraag. Indien nodig kan deze periode worden bekort. In urgente gevallen kunnen aan Surinamers op uiterst korte termijn, zelfs zonder voorafgaande machtiging, visa worden verleend, bij voorbeeld in geval van ernstige ziekte of overlijden van een in Nederland verblijvend familielid. Regeringsambtenaren en bonafide zakenlieden die meerdere malen per jaar naar Nederland reizen zal desgevraagd een visum voor meerdere reizen met een geldigheid van ten hoogste een jaar kunnen worden verstrekt.

Van Nederlandse zijde werd benadrukt dat Nederland zich blijft houden aan de regeringsverklaring van 4 september 1980, inhoudende de bereidheid om de visummaatregel – afhankelijk van toekomstige migratie-ontwikkelingen – in heroverweging te nemen dan wel de visumafschaffingsovereenkomst op te zeggen. In dit verband is medegedeeld, dat Nederland na verloop van zes maanden na de invoeringsdatum van de visummaatregel een evaluatie zal verrichten. Deze zal met name gericht zijn op de aantallen immigranten in de voorgaande periode en de algehele migratiesituatie. Op grond van de resultaten van de evaluatie – die in Nederland zal geschieden – zal de Nederlandse Regering, met inachtneming van de bepalingen van het Beneluxverdrag inzake de verlegging van de personencontrole, besluiten tot hetzij intrekking van de visummaatregel, hetzij tijdelijke voortzetting daarvan, hetzij tot opzegging van de visumafschaffingsovereenkomst.

Een gezamenlijk overleg tussen beide landen over besluiten op basis van de evaluatie zal desgewenst kunnen plaatsvinden in de commissie zoals voorzien in de ontwerp-overeenkomst inzake de binnenkomst en het verblijf van wederzijdse onderdanen.

3. Remigratie

3.1. Beleidsoverwegingen

Het remigratiebeleid is voortgekomen uit de wens mensen te helpen naar Suriname terug te keren, voor zover zij daarvoor een beroep moeten doen op financiële steun van de Nederlandse overheid.

Aangezien Suriname had te kampen met een gebrek aan werkgelegenheid en een groot woningtekort, werd van de aanvang af door de Minister van Sociale Zaken aan verlening van subsidie de voorwaarde gesteld, dat betrokkenen zich na aankomst economisch staande zouden kunnen houden en mitsdien hun terugkeer naar Suriname verantwoord zou zijn. Daartoe moesten zij een bewijs overleggen dat zij na aankomst over een middel van bestaan beschikten, hetzij doordat zij bij een tevoren bekende werkgever in dienst konden treden, hetzij konden leven van een (exporteerbare) sociale uitkering. Daarbij zat de gedachte voor, dat noch de betrokkene noch Suriname noch Nederland gebaat waren bij het mislukken van remigratiepogingen, aangezien deze mensen alsdan zouden terugkeren naar Nederland en daardoor het getal dergenen zouden vergroten die in het ene noch in het andere land meer kunnen aarden. Dit beleid, waarbij de remigrerende mens centraal staat en dat werd bevestigd in het Remigratie Protocol van 19 december 1976, vormt ook nu en in de voorzienbare toekomst het gemeenschappelijke vertrekpunt van de beleidsopvattingen in beide landen. Uitgangspunt hierbij is mede, dat de beslissing om terug te keren door betrokkene in volle vrijheid en in het besef van de eigen verantwoordelijkheid genomen moet worden. Alleen hij immers zal de wil en het doorzettingsvermogen kunnen en moeten opbrengen om eventuele tegenslagen te incasseren, het gevoel van vervreemding te overwinnen, kortom van zijn remigratiepoging een succes te maken.

Uiteraard heeft remigratie ook andere belangrijke aspecten. De emigratie van vele tienduizenden uit Suriname heeft voor het land een zware aderlating betekend. Vanaf de tweede helft van 1978 tot en met augustus 1980 deed zich een nieuwe uitstroming voor, ditmaal mede van meer gekwalificeerde krachten die vele onvervulbare vacatures achterlieten.

De ontwikkeling van Suriname wordt in ernstige mate belemmerd door het ontbreken van voldoende deskundigheid en mankracht op nagenoeg elk niveau. Remigratie van personen, die in deze leemte kunnen voorzien, wordt derhalve, zowel in Nederland als in Suriname, als noodzakelijk gezien. Aangezien een voorlopig onderzoek heeft uitgewezen, dat onder een groot aantal personen in de Surinaamse gemeenschap in Nederland een meer of minder latent verlangen leeft te eniger tijd naar het eigen land terug te keren, is het van essentieel belang dat de thans plaatsvindende remigratie slaagt.

Van de berichten van tevreden remigranten zal een stimulerende werking uitgaan op verwanten en vrienden in Nederland en op den duur hopelijk aanleiding geven tot een vervolg-remigratie op dezelfde wijze als eertijds de goede berichten uit Nederland hebben geleid tot een vervolg-emigratie uit Suriname.

In het voorgaande werd gewag gemaakt van het belang van bestaanszekerheid voor de individuele remigrant en van het belang van Suriname bij de terugkeer van die landgenoten die kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van het land. Niet een ieder die wil remigreren, kan evenwel een bijdrage leveren aan die ontwikkeling. Hier ligt een probleemveld waarin gepoogd wordt te voorzien door middel van scholing, welke gericht moet zijn op de behoeften en arbeidsomstandigheden in Suriname. In een bijlage bij de ontwerp-overeenkomst wordt uitvoerig op dit aspect ingegaan.

De nieuwe emigratiegolf uit Suriname deed de Regering op voorstel van de Minister van Sociale Zaken besluiten tot een verruiming van het tot dan gevoerde remigratiebeleid. De vele opengevallen betrekkingen zouden mensen immers de gelegenheid geven na aankomst in Suriname zelf een arbeidsplaats te vinden, zodat van mensen met een beroeps- of vakopleiding voortaan niet meer verlangd behoefde te worden vóór hun vertrek een werkgeversverklaring te tonen. Ter overbrugging van de periode van zoeken naar een betrekking zou het z.g. landingsgeld zodanig verhoogd moeten worden, dat daaruit gedurende circa drie maanden de kosten van levensonderhoud zouden kunnen worden bestreden (zie bijlage I).

Na het tot stand komen van de regering-Chin A Sen werd door de Nederlandse Minister-President bij zijn brief van 26 maart 1980 aandacht gevraagd voor de remigratie en het voorstel gedaan de remigratie-subsidieregeling meer aan te passen aan de gebleken behoeften. Door zijn instemming hiermede en door ook anderszins blijkt te geven van een positieve instelling met betrekking tot remigratie, gaf de Surinaamse premier uiting aan zijn wens de ter zake in 1976 tussen Nederland en Suriname gemaakte afspraken uit te voeren.

De doelstelling van het door Suriname en Nederland gezamenlijk aanvaardde remigratiebeleid kan aldus worden omschreven: Personen en/of groepen, die gebruik willen maken van hun recht op terugkeer naar Suriname en waarvan mag worden aangenomen dat hun bestaan aldaar in beginsel verzekerd kan zijn, te helpen bij

- het komen tot een verantwoorde beslissing;
- het overwinnen van eventuele hindernissen bij de uitvoering;
- het bespoedigen van de re-integratie in Suriname.

3.2. Structurering

Het streven de remigratieproblematiek op een meer gestructureerde wijze aan te pakken, leidde tot een drietal organisatorische maatregelen.

In 1978 werd de proef genomen met de detachering van een remigratie-attaché bij de Nederlandse ambassade te Paramaribo gedurende enkele maanden. Deze proefneming bleek een succes en werd met instemming van de Surinaamse regering per 1 juli 1978 omgezet in een definitieve voorziening.

De remigratie-attaché legt en onderhoudt contacten met Surinaamse overheidsautoriteiten, het bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en kerkelijke autoriteiten. Doel hiervan is onder meer beter inzicht te verkrijgen in de behoeften aan personeel in Suriname, waarvan door gegadigden in Nederland gebruik gemaakt kan worden, alsmede de begeleiding van remigranten na aankomst op gang te brengen.

In Nederland werd aan de Stichting Tenasu (= Terug naar Suriname) op 10 mei 1979 een vergunning tot arbeidsbemiddeling verleend ten behoeve van personen van Surinaamse herkomst die haar bemiddeling inroepen voor een arbeidsplaats in Suriname. Tenasu verstrekt ook voorlichting over remigratie in nauwe samenwerking met de Directie voor de Emigratie van het Ministerie van Sociale Zaken.

Ten einde bij de beleidsvoorbereiding ter zake van de remigratie rekening te kunnen houden met de wensen en opvattingen van de Surinaamse gemeenschap in Nederland, stelde de Minister van Sociale Zaken eind januari 1978 een Commissie van Overleg en Coördinatie ter zake van de Remigratie in, waarin een brede vertegenwoordiging van de Surinaamse bevolking in Nederland zitting heeft, alsmede een vertegenwoordiging van kerkelijke groeperingen, die met de problemen van Surinamers in Nederland in aanraking komen. Ook de meest betrokken departementen van algemeen bestuur zijn erin vertegenwoordigd en de maatschappelijke emigratie-organisaties. Deze commissie coördineert de voorlichting omtrent de remigratie en adviseert de Minister van Sociale Zaken over onderwerpen van remigratiebeleid.

In Nederland wordt door de Directie voor de Emigratie bij de uitvoering van het remigratiesubsidiebeleid nauw contact onderhouden met de Surinaamse ambassade in 's-Gravenhage.

Aan Surinaamse kant stelde het eerste kabinet-Chin A Sen een Remigratiecommissie in, ter vervanging van een oudere en niet meer functionerende commissie. Deze commissie is belast met het overleg over remigratie-aangelegenheden met de Nederlandse remigratie-instanties en met de beleidsadvisering in eigen land. Voorts is de oprichting aangekondigd van een Migratie Instituut. Dit instituut zal belast worden met de coördinatie van het remigratiebeleid in Suriname en zal op den duur een deel van de werkzaamheden die nu door de remigratie-attaché worden verricht, overnemen.

3.3. Vooruitzichten

De uitwerking van het remigratiebeleid is nog in ontwikkeling. Was de gesubsidieerde remigratie in de loop van 1979 nagenoeg tot stilstand gekomen, sedert februari 1980 vertoont zij een opgaande lijn (Bijlage II).

De Nederlandse Remigratiecommissie heeft op 2 december 1980 tot de Minister van Sociale Zaken een uitvoerig schrijven gericht, waarin zij aandringt op het treffen van aanvullende maatregelen ten behoeve van de remigratie (Bijlage III). Aan de Surinaamse Remigratiecommissie is verzocht in het kader van het gemeenschappelijke remigratiebeleid de voor Suriname van belang zijnde aspecten te belichten. Met betrekking tot enige belangrijke probleemvelden kan tevens verwezen worden naar de betreffende passages in de memorie van toelichting bij de begroting van Sociale Zaken voor het dienstjaar 1981.

De in de bijlage bij de ontwerp-overeenkomst genoemde punten van het remigratiebeleid waarover overeenstemming werd verkregen zijn een eerste duidelijke stap op weg naar een reëel gezamenlijk beleid. In vervolgoverleg zal deze gezamenlijkheid – ook met betrekking tot de financiering – nader worden uitgewerkt.

Aan beide zijden is men het erover eens, dat een gemeenschappelijk onderschreven remigratiebeleid op den duur financiële offers zou dienen te vergen van beide zijden. De begeleiding van remigranten na hun aankomst in Suriname is voorts in beginsel een Surinaamse verantwoordelijkheid, welke de Surinaamse Remigratiecommissie zo spoedig mogelijk wenst over te nemen. Dit neemt overigens niet weg, dat er aan Nederlandse zijde begrip bestaat ten aanzien van de wenselijkheid voorzieningen en maatregelen te treffen voor remigranten, die wellicht de Surinaamse mogelijkheden te boven kunnen gaan.

De Nederlandse Regering is van gevoelen, dat de remigratiegeneigdheid niet alleen bepaald wordt door de mate waarin verschillen in inkomen, sociale zekerheid en huisvesting tussen Nederland en Suriname kunnen worden verkleind. Zonder het gewicht van deze verschillen te willen ontkennen, zal meer aandacht dienen te worden gegeven aan een leefklimaat in Suriname, hetwelk Surinamers die zich nog in Nederland bevinden zal aanspreken. Voor een deel kunnen projecten, die in het kader van de ontwikkelingssamenwerking Nederland/Suriname worden uitgevoerd, daaraan een effectieve bijdrage leveren. Voor een ander deel zal, zoals eerder opgemerkt, de remigratiebelangstelling worden gestimuleerd door de goede berichten van

geslaagde remigranten vanuit Suriname. Daarnaast zijn de sociaal-economische ontwikkelingen van en de politieke situatie in Suriname – en de stabiliteit daarvan, en niet in het minst, de beeldvorming daarover – van welhaast doorslaggevend betekenissen voor het besluit om terug te keren. Vergeleken bij de nadruk welke op de economische drempel voor remigratie wordt gelegd, lijkt het alsof aan deze immateriële aspecten onvoldoende gewicht wordt toegekend.

III. ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

De Nederlandse ontwikkelingssamenwerking met Suriname is en blijft gebaseerd op de desbetreffende Overeenkomst van 25 november 1975 en de daarin vastgelegde criteria. Het Meerjaren Ontwikkelingsplan (MOP), dat tot op heden als basis heeft gefungeerd voor de projecttoetsing in CONS-verband, is verleden jaar geactualiseerd en bijgesteld tijdens de zogenaamde matrix-exercitie. Hierbij werden met name clusters van elkaar wederzijds ondersteunende economische activiteiten geïdentificeerd.

Na de gebeurtenissen van 25 februari 1980 is ook wat betreft de ontwikkelingssamenwerking het Nederlandse beleid gericht geweest op het ondersteunen van de regering-Chin A Sen. Deze steun kwam vooral tot uiting via het goedkeuren in de 15de vergadering van de CONS van het zogenaamde Urgentieprogramma van de Surinaamse regering. Voor de uitvoering van dit op productie enerzijds en verbetering van de positie van de sociaal zwakkeren anderzijds gerichte programma is binnen de verdragsmiddelen een bedrag van Nf 500 mln. uitgetrokken. Met de realisering van een aantal van de betrokken projecten is inmiddels een begin gemaakt.

Tijdens de zojuist gehouden 16de vergadering van de CONS werd geconcludeerd dat de nog vrije committeringsruimte binnen de verdragsmiddelen gering is en dat het voor een goede besteding hiervan noodzakelijk is dat de Surinaamse regering de CONS een aantal indicaties geeft van haar nieuwe sociaal-economische beleid. Tevens kunnen dergelijke indicaties eventueel dienen voor alternatieve toepassingen van reeds gecommitteerde middelen. Ter ondersteuning van het formuleren van beleidsindicaties zal de CONS in januari 1981 een adviesnota opstellen aan de beide betrokken regeringen.

Naast hetgeen hierboven is vermeld, zal ontwikkelingssamenwerking met Suriname in de komende periode vooral in het teken staan van de bevordering van de investeringen in Suriname en de vergroting van de Surinaamse export. Ook zal veel aandacht moeten worden besteed aan de versnelling van de uitvoering van reeds goedgekeurde projecten en het opheffen van projectstagnaties. Ten slotte mag niet onvermeld blijven dat zowel Nederland als Suriname blijven streven naar de realisatie van een economisch verantwoord Kabalebo-project.

Ter herinnering zij gesteld dat aan de Kamer is toegezegd, dat een evaluatienota inzake het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid ten aanzien van Suriname haar in april 1981 zal bereiken.

IV. NEDERLANDSE MILITAIRE MISSIE

In het kader van de voortgezette steun aan Suriname heeft de Regering positief gereageerd op het Surinaamse verzoek de aan de Nederlandse ambassade te Paramaribo verbonden Militaire Missie ook na 25 november 1980 te handhaven. Op die datum liep de op 25 november 1975 gesloten overeenkomst af, waarbij deze vorm van samenwerking werd overeengekomen.

De Regering meent dat het van belang is, dat ook binnen het Surinaamse Nationaal Leger zo spoedig mogelijk een terugkeer naar normale omstandigheden plaatsvindt. Daar momenteel een zeer ernstig gebrek aan ervaren kader bestaat, zijn deskundige adviezen vooralsnog onontbeerlijk.

De Militaire Missie heeft de afgelopen jaren steeds uit ongeveer 9 militairen bestaan die op uiteenlopende terreinen (organisatorische, administratieve, logistieke, technische en opleidingsaangelegenheden) de verantwoorde-lijke Surinaamse militaire leiding van advies dienen. Adviezen die de interne of externe politiek van Suriname kunnen raken alsmede adviezen op het gebied van militaire operaties, inlichtingen en veiligheid zijn uitdrukkelijk uitgesloten. Deze beperkingen zijn in de nieuwe overeenkomst, die wordt aangegaan voor een jaar met de mogelijkheid van stilzwijgende verlenging, uitdrukkelijk opgenomen.

Het ligt in het voornemen in de toekomst meer dan in het verleden het geval was de nadruk te leggen op uitzending van specialisten voor korte duur (van enkele weken tot enkele maanden) in plaats van op stationeringen voor meerdere jaren.

Alhoewel de Regering zich ervan bewust is, dat zeker in de huidige omstandigheden de indruk kan bestaan dat de positie van de Militaire Missie tamelijk kwetsbaar is, meent zij toch dat in de wijze van functioneren van de missie voldoende garanties zijn gelegen tegen ongewenste betrokkenheid bij Surinaamse aangelegenheden. Zij zal daarop ook steeds toezien. In dit verband is het van belang op te merken, dat de Militaire Missie werkt onder het directe toezicht van Harer Majesteits ambassadeur te Paramaribo.

V. CULTUREEL SAMENWERKINGSPROGRAMMA TUSSEN SURINAME EN NEDERLAND VOOR 1980 EN 1981

Onderwijs en Wetenschappen

In januari 1980 is in het kader van de in 1976 gesloten Culturele Overeenkomst tussen Suriname en Nederland het culturele samenwerkingsprogramma voor 1980 en 1981 goedgekeurd.

In juni 1980 is tijdens een ambtelijk werkbezoek bij het Surinaamse Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling vastgesteld dat de uitvoering van het samenwerkingsprogramma voor 1980 en 1981 zal worden voortgezet.

Ten behoeve van de uitwerking van een aantal bepalingen in het hoofdstuk «Onderwijs en Wetenschappen» van het samenwerkingsprogramma is een gemengde Surinaams-Nederlandse technische werkgroep ingesteld. De Nederlandse sectie van deze werkgroep heeft inmiddels voorstellen geformuleerd, mede op basis van overleg in Suriname met het Surinaamse Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling, die zijn voorgelegd aan de Surinaamse sectie; een reactie daarop wordt binnenkort verwacht. Eén van de voorstellen behelst de voorbereiding van een inter-universitair onderzoekproject met betrekking tot de sociaal-economische aspecten van de migratie. Dit samenwerkingsproject moet ten dienste staan van de ontwikkeling van Suriname. Prof. dr. D. J. van de Kaa, directeur van het Nederlands Universitair Demografisch Instituut, brengt in december 1980 een bezoek aan Suriname om de uitwerking van een dergelijk project voor te bereiden. Een begin is gemaakt met de uitwisseling van gegevens over het onderwijs in beide landen.

Een aantal pedagogische academies in Nederland heeft in afwachting van de Surinaamse reactie in beginsel belangstelling voor een «jumelage» met opleidingen in Suriname. Het is de bedoeling om hierbij aandacht te besteden aan het opzetten van multi-cultureel onderwijs voor zover van belang voor leerlingen van Surinaamse herkomst die scholen in Nederland bezoeken.

De Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs is bereid om concrete vragen uit Suriname op het gebied van evaluatie en curriculumontwikkeling te beantwoorden. Deze instelling is ook bereid om stageplaatsen te creëren voor personen uit Suriname.

Zowel van Surinaamse als van Nederlandse zijde bestaat belangstelling voor de in het kader van het samenwerkingsprogramma ter beschikking gestelde studiebeurzen. Inmiddels zijn door enige Nederlandse studenten aanvragen hiervoor ingediend.

In het kader van de culturele samenwerking tussen Nederland en Suriname worden uitwisselingen verzorgd van koren en theatergroepen. Daarnaast vindt verspreiding van Nederlandstalige literatuur plaats. Tevens wordt assistentie verleend bij de samenstelling van een boekwerk over historische monumenten in Suriname en de samenstelling van radioprogramma's. Ter zake van samenwerking op het terrein van de archieven is in beginsel besloten om begin 1981 gezamenlijk overleg te starten.

1. Passagekosten en eigen bijdrage remigrant

Deze kosten worden, indien remigratie plaatsvindt na registratie en met bemiddeling van de Directie voor de Emigratie, volledig door het rijk vergoed.

De remigrant is geen eigen bijdrage verschuldigd.

2. Doorreiskosten

Deze kosten zijn in principe, conform de Emigratie-Bijslagregeling, declarabel. Voor bestemmingen binnen Groot-Paramaribo dienen ze echter uit het landingsgeld te worden bestreden.

Voor andere eindbestemmingen wordt een vergoeding tegen overlegging van betaalbewijzen en doorvrachtcoupon door de remigratie-attaché, na koordbevinding, uitbetaald.

3. Bagagevrijdom (zeevracht)

Vergoeding binnen de vrijdom heeft betrekking op:

- a. zeevrachtkosten, inclusief lossing in Paramaribo;
- b. emballeringskosten in Nederland conform NOB-normen;
- c. vervoerskosten naar inschepingshaven;
- d. verzekeringskosten tot f 1000 per m³ aangeleverd.

Bagagevrijdom, uitsluitend betrekking hebbend op huisraad, wordt toegekend volgens onderstaande tabel:

Zelfstandige ongehuwde remigrant	Gezinshoofd	1ste, 2de en 3de mede-remigrerende 12 jaar of ouder	1ste, 2de en 3de mede-remigrerende 11 jaar of jonger
3 m ³	3 m ³	2 m ³	1 m ³
Elke volgende mede-remigrerende:		1 m ³	

Voorbeelden:

Man, vrouw, kind 12, kind 10, kind 6	: 3 + 2 + 2 + 1 + 1	= 9 m ³ ;
Man, vrouw, kind 3, kind 2	: 3 + 2 + 1 + 1	= 7 m ³ ;
Man, kind 3	: 3 + 1	= 4 m ³ ;
Vrouw, kind 16, kind 4	: 3 + 2 + 1	= 6 m ³ ;

NB: Personenauto's vallen **niet** binnen de rijksvrijdom.

Doorvrachtkosten (binnen de vrijdom)

Binnen Groot-Paramaribo dienen deze kosten uit het landingsgeld te worden bestreden.

Voor andere eindbestemmingen wordt een vergoeding tegen overlegging van betaalbewijzen en doorvrachtcoupon door de remigratie-attaché, na akkoordbevinding, uitbetaald.

Opslagkosten (binnen de vrijdom)

Opslagkosten in de haven van ontschepping worden vergoed tot een maximum van 14 dagen.

Invoerrechten

Invoerrechten worden niet vergoed.

Bedrijfsinventaris

Het vervoer van bedrijfsinventaris is onderwerp van intern overleg ter Directie voor de Emigratie, alvorens de remigrant daarover toezeggingen worden gedaan.

4. Landingsgeld

Landingsgeld wordt toegekend volgens onderstaande tabel:

Zelfstandige ongehuwde remigrant	Gezinshoofd	1ste mede-remigrerende	2de en volgende mede-remigrerende
f 1000	f 1000	f 600	f 300

Voorbeelden:

Man, vrouw, kind 12, kind 10, kind 6	:	1000 + 600 + 300 + 300 + 300	= f 2500
Man, vrouw, kind 3, kind 2	:	1000 + 600 + 300 + 300	= f 2200
Man, kind 3	:	1000 + 600	= f 1600
Vrouw, kind 16, kind 4	:	1000 + 600 + 300	= f 1900

Het landingsgeld wordt te Paramaribo uitgekeerd, in principe in drie termijnen, te weten:

$\frac{1}{3}$ deel bij aankomst;

$\frac{1}{3}$ deel een maand na de eerste uitkering, en

$\frac{1}{3}$ deel een maand na de tweede uitkering.

Per betalingstermijn wordt een coupon verstrekt.

5. Aanloopkosten

Met uitzondering van emballagekosten, vervoerskosten naar verscheppingshavens en verzekeringskosten (vide punt 3) zeebagage, vindt toepassing plaats volgens de regeling van 7 juli 1955.

6. Deze wijzigingen zijn niet retro-actief van toepassing.

Vertrekcijfers gesubsidieerde remigratie Suriname

Maand	1979		1980	
	Units	Personen	Units	Personen
januari	12	31	4	8
februari	13	34	5	7
maart	4	8	4	7
april	9	16	8	15
mei	7	11	13	21
juni	12	22	11	27
juli	19	55	20	55
augustus	19	47	25	72
september	14	39	31	59
oktober	14	37	31	64
november	8	21	27	55
jan. t/m nov.	131	321	179	390
december	16	39	.	.

Ontwikkeling gesubsidieerde remigratie Suriname (vanaf 1975)

Jaar	Periode	Units	Personen
1975	m.i.v. september	7	16
1976		70	216
1977		83	242
1978		167	491
1979		147	360
1980	t/m november	179	390
		653	1715

Advies aan de Minister van Sociale Zaken van de Commissie van Overleg en Coördinatie ten behoeve van de remigratie naar Suriname

In het protocol van de afspraken tussen de regeringen van Suriname en Nederland ter zake van de remigratie worden de uitgangspunten van een gezamenlijk remigratiebeleid als volgt geformuleerd:

- a. handhaving van het door beide regeringen in de Toescheidingsovereenkomst inzake Nationaliteiten gegarandeerde onvoorwaardelijke recht van terugkeer;
- b. het remigratiebeleid mag de nationale ontwikkeling in Suriname niet frustreren. Dit houdt onder andere in, dat het remigratiebeleid de grootste kans van slagen heeft bij een versnelling van het ontwikkelingsproces en een efficiënte daaraan aangepaste ontwikkelingssamenwerking;
- c. dat bij de totstandkoming ervan de mens centraal staat en dat derhalve teleurstellingen zoveel mogelijk moeten worden voorkomen.

De Commissie van Overleg en Coördinatie ten behoeve van de Remigratie naar Suriname (in het vervolg kortweg de commissie) heeft dit Remigratie Protocol van 19 december 1976 als één der bases voor haar werkzaamheden aanvaard. De daaruit aangehaalde beginselen dienen ook als uitgangspunten voor het onderhavige advies aan de Minister van Sociale Zaken betreffende de faciliteiten waarmee de Nederlandse overheid bijdraagt aan het gezamenlijk remigratiebeleid.

A. Basisfaciliteiten

Hieronder worden verstaan alle voor de remigrant en zijn of haar gezin toegankelijke faciliteiten die voorzien in het wegnemen van de belangrijkste belemmeringen bij de voorbereiding op de remigratie, de overtocht van personen en bagage, alsmede bij de opvang c.q. aanloop in Suriname.

1. Tegemoetkoming in de fiscale sfeer

Momenteel worden belastingschulden bij vertrek uit Nederland met het doel van remigratie, door de belastingdienst op individuele basis en wanneer daarvoor genoegzame redenen aanwezig zijn, buiten invordering gesteld. De commissie acht het gewenst dat deze welwillende en tegemoetkomende houding, die nu vaak van geval tot geval geëffectueerd wordt, in een algemeen geldende regel wordt vastgelegd met handhaving van het draagkrachtbeginsel.

Overleg met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen over een soortgelijke regeling met betrekking tot terug te betalen studievoorschotten heeft in het verleden geen resultaat gehad. De commissie dringt erop aan dit overleg zo spoedig mogelijk te heropenen.

2. Remigratiesubsidieregeling

De met ingang van 1 juni 1980 in werking getreden remigratiesubsidieregeling voorziet in de vergoeding van passage- en doorreiskosten, alsmede een redelijke bagagevrijdom, en voorts in een bedrag aan landingsgeld waaruit de kosten van levensonderhoud gedurende de eerste drie maanden na aankomst kunnen worden bestreden. Deze regeling behoeft vooralsnog geen wijziging of aanvulling.

3. Begeleiding

Ten einde voor subsidie in aanmerking te komen moet een remigrant zich in Suriname economisch staande kunnen houden. Een beroepsbeoefenaar wordt geacht aan deze voorwaarde te voldoen als hij gekwalificeerd is voor een beroep, waarnaar in Suriname vraag bestaat en mitsdien geacht kan

worden na aankomst binnen een redelijke termijn een arbeidsplaats te kunnen vinden. Dit vervangt de vroegere eis, dat hij reeds vóór zijn vertrek uit Nederland over een werkkring in Suriname moest beschikken. (Aan de nieuwe voorwaarde zal bij de voorlichting in Nederland de nodige aandacht moeten worden besteed). Men verwacht dat de nieuwe regeling een stimulerende werking zal hebben op de animo van potentiële remigranten om terug te keren naar Suriname. Dat betekent wel, dat nu ook meer aandacht aan de opvang gegeven zal moeten worden. Met dat doel voor ogen, hebben in Suriname de Stichting voor Remigratie en Projectontwikkeling en het Comité van Christelijke Kerken in gezamenlijk overleg met de remigratie-attaché besloten tot de oprichting van een Remigratiebureau, dat remigranten zal helpen bij aan- en inpassingsproblemen.

Het bureau dat toegevoegd zal worden aan vernoemde stichting, zal voorlopig door één persoon bemand en voorshands door de Nederlandse overheid gesubsidieerd worden. Verwacht wordt dat het bureau binnenkort haar werkzaamheden zal kunnen beginnen.

De commissie is van oordeel, dat afgewacht moet worden hoe dit bureau in praktijk zal werken, alvorens suggesties kunnen worden gedaan omtrent mogelijke verbeteringen in samenstelling en werkwijze.

Sinds 1 juni 1980 bestaat de mogelijkheid om remigranten, die met ziekten, ongevallen of tegenslagen kampen, een beperkte materiële hulp te bieden. Afhankelijk van de omstandigheden kan deze hulp à fonds perdu of in de vorm van voorschotten worden verstrekt. Het ligt in de bedoeling dat de remigratie-attaché het Remigratiebureau, zodra dit operatief wordt, bij de behandeling van aanvragen om hulp zal betrekken. De nieuwe maatregel wordt vooralsnog voldoende geacht, maar de commissie stelt zich voor de ervaringen die ermee worden opgedaan met aandacht te volgen. Van belang zijn in dit verband uiteraard ook de opvattingen ter zake van de begeleiding in Suriname van de in mei jl. ingestelde Surinaamse Remigratie Commissie.

4. Huisvesting

De commissie constateert met voldoening, dat de huizenbouw binnen het kader van de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Suriname ruime steun en aandacht geniet. Zij adviseert de Minister van Sociale Zaken er bij zijn ambtgenoot van Ontwikkelingssamenwerking op aan te dringen bij het overleg met diens Surinaamse collega ook extra aandacht aan de behoeften van remigranten te besteden. De commissie is tevens van mening, dat de aflossingstermijn van kredieten voor de aanschaf van woningen in het algemeen te kort en de maandelijks lasten voor kredietnemers derhalve te hoog zijn. Er is daarom behoefte aan een maatregel in de krediet sfeer om de beschikbaarheid van langlopende hypotheek te vergroten. Voorts geeft de commissie de Minister in overweging te bestuderen of een premiestelsel ten behoeve van de nieuwbouw van woningen en/of een huursubsidieregeling wenselijk en uitvoerbaar is in het kader van de remigratiebevordering.

B. Additionele faciliteiten

Basisfaciliteiten zijn bedoeld om belemmeringen waar iedere remigrant mee geconfronteerd wordt, uit de weg te ruimen. Daarnaast bestaat er ook behoefte aan additionele faciliteiten, meer toegespitst op de specifieke behoeften van bepaalde categorieën remigranten.

1. Werkers in loondienst

1.1. Verkenningen van de arbeidsmarkt

Het ligt in de bedoeling, dat het Remigratiebureau in Paramaribo, in samenwerking met de remigratie-attaché aldaar, gegevens zal verzamelen omtrent op de Surinaamse arbeidsmarkt bestaande vacatures.

Hier in Nederland moet periodiek de belangstelling voor remigratie gepeild en het daarmee verband houdende beroepenaanbod, alsmede de scholingsbehoefte geïnventariseerd worden. Daarbij dient met name ook aan middelbaar en lager technisch personeel gedacht te worden.

1.2. *Vakscholing*

In het algemeen wordt ervan uitgegaan, dat de in Nederland bestaande scholingsmogelijkheden ook bruikbaar kunnen zijn voor de voorbereiding van Surinamers op hun remigratie.

Wat betreft de scholingsmogelijkheden die in het kader van de werkloosheidsbestrijding worden geboden, adviseert de commissie speciale op remigratie gerichte programma's te ontwikkelen en bestaande programma's te bestuderen om na te gaan of deze met kleine wijzigingen en/of aanvullingen aan de behoeften van toekomstige remigranten kunnen worden aangepast.

Ook dient aandacht besteed te worden aan voorportaalwerk ten einde bestaande opleidingsmogelijkheden beter toegankelijk te maken voor potentiële remigranten, waarbij onder meer uitdrukkelijk aan vrouwelijke remigranten wordt gedacht.

Voorts geeft de commissie de Minister in overweging na te gaan of, in het kader van het Cultureel Akkoord tussen Suriname en Nederland, op remigratie gerichte onderwijsfaciliteiten kunnen worden ontwikkeld.

2. **Zelfstandigen**

Afhankelijk van vakbekwaamheid, ondernemerschap en eigen kapitaalbezit, kunnen remigranten die een eigen bedrijf willen beginnen in of buiten de landbouw, in aanmerking komen voor kredieten van de daarvoor geëigende banken in Suriname. Een aantal dezer banken heeft financieringsmiddelen ter beschikking gekregen uit de Nederlandse hulpallocatie ten behoeve van Suriname, met het doel dit soort bedrijfsvestigingen te bevorderen. De kredietverleningsvoorwaarden hebben als gevolg daarvan een zekere verzachting ondergaan. Niettemin doen zich in de praktijk gevallen voor, waarin het kredietaanvragers ontbreekt aan de mogelijkheid om te voldoen aan de door de banken gestelde voorwaarden, hetzij omdat het hun aan voldoende eigen kapitaal ontbreekt, hetzij wegens twijfel aan het benodigde vakmanschap of ondernemerschap. Bovendien blijken Surinaamse banken over het algemeen afwijzend te staan tegenover kredietaanvragen van nog in Nederland verblijvende ondernemers.

De commissie is van oordeel, dat in het kader van de kredietgarantieregeling, waarvoor een begrotingspost op de normale begroting van de Directie voor de Emigratie staat, gezocht moet worden naar een vorm van samenwerking met Surinaamse banken welke een verdere verruiming van hun kredietverstrekkingnormen kan bewerkstelligen, en de beschikbaarheid van krediet voor nog in Nederland verblijvende ondernemers kan vergroten.

Overigens stelt de commissie zich voor te gelegener tijd in een afzonderlijke nota op de problematiek van het ondernemerschap in Suriname dieper in te gaan.

3. **Financieel onafhankelijken en trekkers van sociale uitkeringen**

Wanneer een kandidaat-remigrant een sociale uitkering geniet, dient de exporteerbaarheid van die uitkering naar Suriname grondig te worden onderzocht. Het verdient aanbeveling daarbij een zekere centralisatie in acht te nemen. De commissie zou het toejuichen, wanneer de Sociale Verzekeringsbank enige contactambtenaren speciaal voor dit doel zou aanwijzen.

Onder financieel onafhankelijken nemen de bejaarden een belangrijke plaats in. Bejaarden zijn bij uitstek dragers van culturele waarden en de commissie wil dan ook met klem bepleiten maatregelen te doen ontwerpen, die de terugkeer van deze mensen naar hun geboorteland vereenvoudigt. Be-

jaarden, die een AOW-uitkering genieten, kunnen het gedeelte daarvan dat gebaseerd is op werkelijke verzekeringsjaren, in het buitenland uitbetaald krijgen. Het gedeelte van de AOW-uitkering, dat betrekking heeft op de periode nà het 15de levensjaar tot de inwerkingtreding van de regeling op 1 januari 1957, wordt echter in beginsel alleen in Nederland uitbetaald. Om op dit overgangsgedeelte recht te hebben, dient men nà het 59de levensjaar gedurende 6 jaren in Nederland of de Nederlandse Antillen gewoond te hebben. Wat dit betreft wordt het wonen in Suriname vóór 25 november 1975 gelijkgesteld met wonen in Nederland. Nà die datum geldt deze gelijkstelling alleen voor degenen, die vóór 1 januari 1981 naar Nederland zijn gekomen.

Om het overgangsgedeelte vervolgens te kunnen exporteren dient men na het bereiken van de 59-jarige leeftijd daadwerkelijk 6 jaren in Nederland te hebben gewoond.

De commissie is van mening, dat deze laatste 6-jaarsclausule een belemmerende invloed heeft op de remigratie van bejaarden en ziet een versoepeling van deze clausule als een belangrijke maatregel ter bevordering van hun remigratie.

De commissie signaleert een categorie, veelal jonge mensen van Surinaamse herkomst, die werkloos is en die althans in Nederland moeilijk aan bod komt. Sommige dezer zouden zich, uiteraard uit eigen beweging en wanneer voor hen in Suriname een betere bestaanszekerheid aanwezig was, wellicht willen richten op de mogelijkheid van een bestaan in hun vaderland.

De commissie nodigt de Minister uit om in interdepartementaal overleg maatregelen te ontwerpen, ten einde de slagingskansen van deze mensen in Suriname te optimaliseren. Hierbij wordt gedacht aan speciale scholingsprogramma's in Nederland (zie hiervoren onder B.1.2) en wellicht ook in Suriname, alsmede aan de mogelijkheid om de werkloosheidsuitkering of een gedeelte daarvan voor een beperkte tijd in Suriname uit te laten betalen.

4. Groepsvestigingen

De commissie constateert, dat er onder potentiële remigranten in Nederland grote belangstelling bestaat voor groepsvestiging in de landbouw in Suriname. Zij realiseert zich, dat er van een geslaagde groepsvestiging een grote positieve werking kan uitgaan op de remigratiebereidheid van in Nederland verblijvende Surinamers. Tegelijkertijd is zij er zich van bewust, dat een groepsvestiging geen eenvoudige aangelegenheid is en derhalve een gedegen voorbereiding vereist.

Op het moment worden besprekingen gevoerd over een haalbaarheidsonderzoek voor een groepsvestiging.

De commissie dringt er met klem op aan, dat bij deze besprekingen, alsmede bij het onderzoek zelf en bij de verdere voorbereidingen voor een groepsvestiging, met voortvarendheid te werk wordt gegaan.